

JIRÍ FIALA

Narodil se v Uherském Hradišti 24. února 1939 a zemřel 23. listopadu 2012 v Praze.

Cena je mu udělena „in memoriam“. Výjimečně za jeho příkladné naplnění jejího základního poslání i velký přínos jejímu samotnému existování. Laureát letošní Ceny Nadace Dagmar a Václava Havlových VIZE 97 byl nesmírně košatou osobností co do svých zájmů, zaměření a způsobů jejich naplňování.

Odborně se zabýval především matematikou, filosofií matematiky, filosofií vědy, filosofií jazyka, logikou, uměnovědou, sémiotikou či vzděláváním. K tomu byl velkým milovníkem výtvarného umění, literátem, editorem a báječným vypravěčem. Svojí pečlivostí a systematickostí se pak stal i redaktorem nezbytným pro samizdat i mapování neoficiální normalizační vědy a kultury.

Bezprostřednost, srdečnost, odstup a smích v hlase i ve slovech, spolu s hlubokými znalostmi mnoha věcí a zvláštní způsob jejich spojování mu zajistil velký okruh přátel a ještě větší společenství obdivovatelů.

Po základní škole v Uherském Hradišti a gymnáziu tamtéž pak v letech 1956–1961 studoval Přírodovědeckou fakultu Masarykovy univerzity v Brně (matematickou analýzu), potom byl na vojně a pracoval jako matematik a programátor u ČSD (Československé státní dráhy (ČSD) v UVTD (ústředí výpočetní techniky dopravy). Současně se snažil věnovat se i matematice (zúčastnil různých seminářů) a později i příbuzným oborům. Publikoval řadu matematických prací (funkcionální analýza, numerické metody) a připravil i disertační práci, kterou však nemohl za normalizace obhájit.

Od roku 1990 do roku 2001 působil na Matematicko - fyzikální fakultě UK (katedra filosofie matematiky a přírodních věd, katedra matematické logiky a filosofie matematiky, katedra informatiky a matematické logiky). Od roku 2001 byl na Fakultě humanitních studií ZČU v Plzni (později Filosofická fakulta), kterou pomáhal zakládat a budovat. Zde garantoval a vedl obor Teorie a filosofie komunikace a Teorie a dějiny vědy a techniky. Všechny akademické funkce však odmítal, aby se mohl plně věnovat svým studentům, textům a další odborné práci.

Ke studiu matematické analýzy se původně přihlásil proto, že s patřičnou inteligencí se dalo na takový obor snadno dostat a matematika se v roce 1955 jevila jako ideologicky invariantní (což se až později ukázalo, že byl omyl). Studium absolvoval na výbornou (tedy vyjma přednášek z marxismu-leninismu). Matematiku vystudovat mohl, ovšem pedagogickou činnost a zaměstnání ve výzkumných institucích měl z ideologických důvodů zakázáno. Neboť člověk který dlouho ministroval a je z rodiny, v níž jsou faráři a řádové sestry, tak takový jistě nemohl na konci padesátých let ovlivňovat socialistickou mládež ani vědu.

Výhodou a základem mnohého budoucího směřování bylo mimo jiné to, že v Brně se mohlo někdy i to, co nešlo v Praze. To platí i o výtvarném umění. Tomu ostatně zůstal věrný i po příchodu na umístěnku do Prahy, stejně tak jako výstavám, které zrovna nebyly oficiální. Společným jmenovatelem pro časy studií i práce u tehdejších počítačů na dráze byla velká výhoda nezávislosti a volného času. A další ziskem tohoto zaměstnání se ukázala být potřeba zaměstnavatele, mít kontakt se zahraničím a cizojazyčnou literaturou, a tak se v rámci podniku učil i cizí jazyky (anglicky, německy, francouzsky) a ne od ledajakých profesorů.

Nejednou pak říkával, že je za tu dobu vlastně vděčný, protože život „na rubu“ byl mnohonásobně bohatší. Podobně tomu bylo i třeba na vojně, kde potkal i skvělé lidi a kde měli k dispozici třeba celou

teigeovskou knihovnu. Jiří Fiala měl vůbec štěstí na potkávání dobrých lidí. Tehdejší doba oplývala dostatkem času a nádherných setkání či nezávislého myšlení. Ať už to bylo v soukromých ateliérech či na neoficiálních a polooficiálních seminářích. Často říkal, že je to nenahraditelná zkušenost a nejde ji už nijak znovu získat. Jednalo se o zcela výjimečné prožitky: otevřená filozofie (a věda) v uzavřené společnosti: skutečně „živá filosofie“.

Aktivně se tedy účastnil pražského neoficiálního intelektuálního života téměř po celé období normalizace. Později do dění i čím dál aktivněji zasahoval. Neoficiální výstavy, na které pravidelně chodil, začal spolupřátelovat, přátelit se s výtvarníky a jejich díla sbíral. Texty, které překládal jen pro sebe, začal šířit samizdatově a přepisoval a shromažďoval i jiné významné samizdaty. Na bytových seminářích, které prvně jen navštěvoval, začal později také sám přednášet.

Jiří Fiala nevydal doposud svoji autorskou knihu, ale o to pilněji přispíval svými brilantními texty do mnoha sborníků a časopisů. Zejména to byly odborné články do Vesmíru včetně pravidelné (více než desetileté) série článků o výtvarném umění. Dále přispíval do časopisů Přítomnost, Filosofický časopis, Výtvarné umění a mnoho dalších. Velikou práci odvedl i na poli editorském, kde je zřejmě tím nejvýznamnějším počinem (vedle knižnice Ceny VIZE 97) osmidílná edice Sci-Phi (Scientia et Philosophia).

Největší díl jeho intelektuálního přínosu naší vzdělanosti je v překladech, které většinou i bohatě komentoval. Překládal z němčiny, ruštiny, angličtiny, francouzštiny i slovenštiny. Díky němu máme v mateřském jazyce základní díla takových osobností, jako je René Descartes, Ludwig Wittgenstein, Karl R. Popper, Willard Van Orman Quine, Umberto Eco, Karl Jaspers, Vilém Flusser, Paul K. Feyerabend, Benoit Mandelbrot, Kurt Gödel, Henri Poincaré, Karl H. Pribram, Philip Zimbardo, Giuseppe Peano, René Thom, Ludger Honnenfelder, Ian Stewart a řada dalších. Nejvýznamnějším uceleným dílem jsou však jeho pětisvazkové Čítanky analytické filosofie a připravované Čítanky filosofie vědy.

Jiří Fiala byl členem vědeckých rad: FF UK, FF ZČU, PedF UK, CTS UK a AVČR, VŠUP, NTM, a dalších. Byl členem rady Ceny Nadace Václava a Dagmar Havlových VIZE 97, stál u jejího zrodu a aktivně se podílel na přípravách jejího každoročního udílení. Byl členem výtvarných rad několika galerií a redakčních rad časopisů, z nejvýznamnějších uvedme časopis Vesmír.

Byl prototypem rozvité intelektuální osobnosti v životě a transdisciplinárního přístupu ve vědě, který zastával a pomáhal spoluvytvářet při zpracovávání svých témat. Byl totiž přesvědčen o tom, že matematika a logika, stejně jako umění a filosofie jsou nedílnou součástí kultury a společnosti.

Doc. RNDr. Jiří Fiala, CSc. se narodil v duchovní učitelské jihomoravské rodině 24. února 1939 a skonal náhle a nečekaně 23. listopadu 2012 v hlavním městě v nedožitých 74 letech.